

Nr 33.

Ankom till riksdagens kansli den 29 mars 1938 kl. 9 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion om ändring av
55 § i lagen den 12 maj 1917 om expropriation.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 17, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Andersson* i Igelboda hemställt, att riksdagen ville för sin del antaga följande förslag till

L A G

om ändring av 55 § i lagen om expropriation av den 12 maj »1937». (Sv. förf.-saml. nr 189/1917.)

55 §.

Erlägges epropriationsersättningen efter den i 48 § bestämda tid eller, om fastigheten förut tagits i besittning, efter tiden härför, skall tillika gäldas *fyra* procent årlig ränta i förra fallet från den bestämda tidens utgång och i senare fallet från tillträdesdagen; dock må expropriation gå i fullbordan, ändå att räntebetalningen ännu ej fullgjorts.

Övergångsbestämmelser:

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1938. Har tid, som i 48 § sägs, gått till ända, eller har exproprierad fastighet tagits i anspråk före nämnda dag, utan att expropriationsersättning erlagts, skall ränta intill sagda dag utgå enligt äldre lag.

I fråga om de skäl, motionären anfört till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Enligt 48 § i *lagen den 12 maj 1917 om expropriation* skall expropriationsersättning, som blivit fastställd av rätten, nedsättas hos länsstyrelsen inom nittio dagar från det rättens utslag vunnit laga kraft. Då vad sålunda stadgas blivit fullgjort, är expropriationen fullbordad och den nye ägaren berättigad att genast taga fastigheten i besittning (49 §). Den exproprierande är emellertid berättigad att taga fastigheten i besittning, innan rättens utslag vunnit laga kraft, om han hos länsstyrelsen nedsätter den i utslaget bestämda epropriationsersättningen samt ställer pant eller borgen för den ytterligare ersättning, han på grund av ändring i utslaget kan bli skyldig gälda (54 §).

Erlägges expropriationsersättning efter den i 48 § bestämda tiden eller, om fastigheten förut tagits i besittning, efter tiden härför, skall enligt 55 § erläggas sex procent årlig ränta, i förra fallet från den bestämda tidens utgång och i senare fallet från tillträdesdagen.

Vid expropriation för allmänna vägar, järnvägar, farleder och elektriska svagströmsledningar äger den exproprierande taga marken i besittning, sedan stämning i expropriationsmålet utfärdats och hos länsstyrelsen ställts pant eller borgen för expropriationsersättningen jämte sex procents ränta därå från tillträdesdagen. (78, 82, 88 och 91 §§.) I vissa av dessa fall är rätten att taga marken i anspråk bunden vid ytterligare villkor. Även i 101 § återfinnes ett stadgande om ränta.

Den i motionen föreslagna lagtexten skiljer sig från gällande lydelse av 55 § allenast därigenom, att räntefoten nedsatts från sex till fyra procent.

I kungl. förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov saknades stadgande om ränta i förevarande hänseende.

I expropriationskommitténs den 15 september 1910 avgivna betänkande med förslag till lag om expropriation m. m. framhölls (sid. 176 och 177), att utan särskilt stadgande torde enligt förslaget lika väl som enligt 1866 års förordning vara givet, att om expropriationsersättning betalades efter förfalldagen, sökanden vore skyldig erlägga sex procent årlig ränta å det oguldna beloppet från nämnda dag.

I proposition nr 46 till 1913 års riksdag med förslag till expropriationslag erinrade föredragande departementschefen om detta uttalande av kommittén samt framhöll, att en räntebestämmelse dock icke torde böra saknas. I 55 § i det i propositionen framlagda förslaget till lag om expropriation upptogs det nu gällande stadgandet om ränteberäkning.

Bestämmelsen upptogs med oförändrad lydelse i propositionen nr 95 till 1916 års riksdag och nr 22 till 1917 års riksdag med förslag till expropriationslagstiftning och föranledde ej erinran från riksdagens sida.

I fråga om tillämpningen av 55 § expropriationslagen vill utskottet nämna, att enligt ett rättsfall, refererat i Nytt Juridiskt Arkiv år 1933 (sid. 473), en exproprietant, som före löseskillningens nedsättande tagit i besittning en del av expropriationsområdet, ansetts skyldig att från dagen för besittningstagandet gälda ränta jämväl å den del av löseskillningen, som belöpte å återstoden.

Utskottet vill erinra om vissa räntebestämmelser i andra författningar.

I 9 kap. 10 § handelsbalken stadgas, att om lånade pengar, för vilka ränta ej blivit utfäst, icke erläggas å föreskriven tid, skall ränta utgå från förfalldagen med 6 procent. Är ingen förfallotid utsatt, räknas räntan efter 5 procent från stämningdagen.

Enligt lagen den 27 mars 1936 om skuldebrev skall, då ränta ej blivit utfäst, skyldigheten att betala ränta bedömas i enlighet med 9 kap. 10 § handelsbalken.

I 38 § köplagen den 20 juni 1905 stadgas, att i fråga om köparens skyldighet att gälda ränta skola de i 9 kap. 10 § handelsbalken stadgade grunderna med visst undantag äga tillämpning.

Enligt kungl. förordningen den 28 september 1928 om statlig inkomst-

och förmögenhetsskatt skall vid beräkning av nuvärdet av en fordran, som ej är förfallen och varå ränta ej skall beräknas för tiden före förfallodagen, samt av kapitalvärdet av på livstid eller viss tid utgående ränta, avkomst eller förmån tillämpas en räntefot av 5 procent.

I kungl. förordningarna den 2 maj 1919 angående rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m., den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gåva (49 § 3 mom.) och den 19 november 1914 angående stämpelavgiften (20 §) finnas bestämmelser om rätt till ränta efter 5 procent vid restitution av utskylder, arvs- och gåvoskatt samt stämpelavgifter.

I detta sammanhang torde böra erinras om att vid innevarande riksdag väckts en motion (I: 29), vari hemställts om utredning och förslag rörande frågan, huruvida skäl föreligga att bibehålla räntegottgörelse vid restitution av skatter och utskylder. I andra hand har begärts utredning av spörsmålet om att bringa denna räntegottgörelse i bättre överensstämmelse med nuvarande ränteläge. Bevillningsutskottet har i sitt av riksdagen godkända betänkande, nr 9, över motionen avstyrkt densamma under hänvisning till att det i motionen berörda spörsmålet vore föremål för övervägande inom 1936 års uppborrdskommitté.

Genom kungl. kungörelsen den 18 juni 1937 om ränta å förfallet, icke i behörig tid inbetalt belopp (dröjsmålsränta) å lån från vissa statens utlåningsfonder (Sv. förf.-saml. 1937: 601) har Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut (skrivelse 1937: 22), förordnat, att, där dröjsmålsränta skall utgå, densamma skall beräknas efter fem procent om året å lån, vilka redovisas å 31 närmare omförmälda statens utlåningsfonder. Enligt kungörelsen skall låntagare i allmänhet vara skyldig att framdeles vidkännas den höjning av dröjsmålsränta, som Kungl. Maj:t kan finna gott bestämma.

Angående motiven för denna räntesänkning får utskottet hänvisa till statsverkspropositionen till 1937 års riksdag (sid. 1—11 av det vid propositionen under rubriken »Utgifter för kapitalökning» fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1937) samt till statsutskottets utlåtande nr 68 nämnda år.

Angående ränteläget under år 1937 har utskottet från riksbanken inhämtat följande:

Riksbankens diskonto för växlar på högst tre månader har sedan den 1 december 1933 varit oförändrat $2\frac{1}{2}$ procent. Även riksbankens övriga räntesatser ha under 1937 varit oförändrade. De ha vid utlåning på högst tre månader utgjort, för lån och kredit i räkning mot säkerhet av första klass obligationer $2\frac{1}{2}$ procent, mot säkerhet av andra klass obligationer 3 procent och mot annan säkerhet $3\frac{1}{2}$ procent samt för lån ur avbetalningslånefonden $3\frac{1}{2}$ procent.

Beträffande *affärsbankernas* in- och utlåningsräntor ha under 1937 endast obetydliga förändringar vidtagits, vilka i stort sett inneburit en mindre

sänkning av ränteläget. De av flertalet stockholmsbanker annonserade räntesatserna ha varit oförändrade och utgjort vid *inlåning* på depositions-, kapital- och sparkasseräkning 2 procent, på uppsägningsräkning 1 procent och på checkräkning $1\frac{1}{2}$ procent. Vid *utlåning* ha räntesatserna utgjort, växeldiskonto för högst tre månader $2\frac{1}{2}$ procent, för lån mot första klass obligationer 3 procent och mot andra klass obligationer $3\frac{1}{2}$ procent, för lån mot annan säkerhet 4 procent samt för kredit i checkräkning $3\frac{1}{2}$ procent.

De *sparbanker*, för vilka kvartalsredogörelser föreligga och som hava en insättningsbehållning av omkring 89 procent av den totala insättningsbehållningen i rikets samtliga sparbanker, tillämpade vid 1938 års ingång i medeltal följande räntesatser, nämligen inlåningsränta 2.57 procent, ränta för in-teckningslån 2.87 procent samt ränta för borgenslån 3.75 procent.

Postsparbanken tillämpade under hela år 1937 en inlåningsränta på 2 procent.

Utskottet.

Den i 55 § expropriationslagen stadgade räntan om sex procent synes vara väl hög i förhållande till det allmänna ränteläget på penningmarknaden. Såsom i motionen framhålles torde skyldigheten att erlægga sådan ränta från tillträdesdagen bliva särskilt betungande i vissa fall. Det torde sålunda vid expropriation av vägmark ej sällan inträffa, att mark av den exproprierande tagits i besittning avsevärd tid innan expropriationsnämnd på grund av svårigheten att bedöma intrångets omfattning över huvud taget kunnat fastställa expropriationsersättningen.

Enligt utskottets uppfattning torde en undersökning böra verkställas rörande lämpligheten att bringa den i ovanstående paragraf stadgade räntan i bättre överensstämmelse med det allmänna ränteläget. Huruvida den ifrågasatta anpassningen bör ske genom att i förevarande paragraf direkt inskriva en lägre räntefot än den nuvarande eller på annat sätt, är ett spörsmål, som givetvis måste ägnas synnerlig uppmärksamhet. Vid denna utredning böra jämväl övriga räntebestämmelser i expropriationslagen bliva föremål för översyn.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om den ovan i redogörelsen omnämnda kungörelsen av den 18 juni 1937, enligt vilken dröjsmålsräntan å lån från ett stort antal av statens utlåningsfonder nedsatts till fem procent.

Utskottet vill slutligen framhålla, att med hänsyn till det allmänna ränteläget erinringar torde kunna göras mot vissa i lag fastställda räntesatser jämväl på andra rättsområden än det, som i anledning av förevarande motion varit föremål för utskottets uppmärksamhet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- 1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande lämpligheten och sättet att bringa den i 55 § expropriationslagen stadgade räntan i bättre överensstämmelse med det allmänna ränteläget samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda;

2) att förevarande motion, i den mån den icke blivit beaktad genom vad utskottet sålunda hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 mars 1938.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman*, *Linder**, *Tamm**, *Hagman*, *P. Sandström*, *Knut Petersson*, *John Gustavson* och *Sten*;

från andra kammaren: herrar *Hage*, *Pettersson* i *Hällbacken**, *Molander**, *Sandström* i *Härnösand* och *Gardell**, fröken *Andersson* samt herrar *Holm* och *Barnekow*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
